

ocka in iz nje se razvijajo sopuhi žveplenega ogljenca, ki pomori trtne uši, ki se navadno na koncih korenin nahajajo. Učeni Gastin pa priporoča poseben aparat, ki se zabode v zemljo in iz njega se izceja žvepleni ogljenec. Potem se zopet aparat potegne iz zemlje in odkna z zemljo zasuje. Pri tem načinu se sopuhi hitreje razvijajo, pa tudi kmalu pogubé. Na Francoskem tako vsi, tudi revni mali vinorejci ravnaajo in se brajajo proti sovragu, da se vsaj tako zelo ne more zaresiti. Se ve da je prav močno gojenje neobhodno potrebno, da ne vsahnejo trte. Kjer se ne pridruži obilno gojenje, ondi je tudi vlivanje žveplenega ogljenca brezpešno in le zavrženo delo. Vsaki trti se prilije do 60 gramov žveplenega ogljenca, kar precéj stane in to tako bolj, ker treba globoko prekopavati zemljo. Stroški tako veliki, da navadni vinogradi ne bi mogli preštati poleg obilnih navadnih stroškov še to precéj drago delo. In prav ta vzrok bo moral po phylloxeri škodovane vinogradnike prisiliti, da se bodo poslužili četrtega sredstva, katero bo najmanj stroškov privedalo, in to je, da bodo zasajali ameriške trte, katere bodo pozneje z domačimi žlahnimi trtnimi piči pocepili. Ameriške trte so sicer tudi tej uši odporne, pa tako krepke in čvrste so v rašči, da jih prav obro pretrpé in pri vsem tem, da na njih koreninah silno uši visi, poganjajo polno lepih zelenih mladik, katere dovolj grozdja rodé. Pa te ameriške trte rodé grozdje, iz katerega se kaj neprijetno vino napravlja; menda tudi najhujši pijanec bi rajši vodo pil kakor tako vino. Ker je tako krepka, se tedaj more prav dobro rabiti za podlago, da se čvrsto vkoreninene trte béd. Da pa bo grozdje dobro, se pa požlahnijo s piči žlahnih domačih sort. O vspehu se ne more še tvoriti, ker ta način je še premlad. Dokler tedaj ne do obrodile ameriške pa z našimi trtami pocepne trte, ne moremo jim še izreči hvale. Na Francoskem so uže nad 14.000 hektarov vinogradov zasadili na tem načinu. Edino ta način bo zdaten pripomoček proti trtni uši in vsi se ga moramo poprijeti, kjer se je vsejala phylloxera, ker ž njo bodo morali živeti, proti tej se boriti ter skrbeti, da bodo z umom in delom od te pridobili grozdja in vina. Potrebno množino trtnih mlčev lahko dobimo iz Amerike, kar za kraje, ki so okuženi po phylloxeri, tako ni več nevarno.

Govornik sklepa z izrekom enega najslavnejšega francoskega učenjaka — vinorejca Barral-a: Kolikor boljše so naše preiskave, poskušnje in pozvedbe o phylloxeri, toliko gotoviše je prepričanje, da ne bomo nikdar popolnoma mogli zatreti trtne uši in da moramo živati se živeti ž njo ter da nam ne ostaja drugega, kakor odločna srčnost bojevati se neprenehoma proti tej škodljivki.

Predno pričnemo govoriti o drugi točki, moramo najprej povedati še nasveta, katerega je vodja Göthe iz Maribora stavil. Tudi on priporoča prav toplo vpeljavo ameriških trt in poudarja, da se tudi v naših avstrijskih krajih tu in tam že ameriške trte nahajajo, ter da on uže par tisoč kolči narezal ter ob enem s cepiči „žlahnine“ pocepil in v trtnico zasadil. Letos ima uže svojo grozdje, katero je popolnoma dobro, okusno in popolnoma enako v dobroti domači „žlahnini“. Cepijo naj trte ali februarja meseca, predno pričnejo sočne biti, ali pa potem meseca maja. O sočni dobi cepiti jih se nikdar delo ne sponese. Njegove skušnje učé, da se cepljenje o maju še najbolje sponese. Tudi gospod Regulín iz Dolenjskega pritrdi temu mnenju. Gospod Lečnjak iz Istre pa trdi, da njega učé skušnje, da je boljše cepljenje o svečnici. Jaz po svojih skušnjah pa menim, da je oboje dobro in gospodu iz Istre se je cepljenje boljše o svečnici sponeslo, kakor ono maja

meseca, ker je v Istri maja meseca uže velika suša, ko je mladi naraščaj od februarja do spomladanske suše se dobro očistil. Onim gospodom pa iz mrzlejših pokrajin je svečan še pretrd, maj pa uže prav ugoden za tako delo.

Baron Babo priporoča kot najtrpežnišo sorto ameriško trto „vitis extivalis“ in tudi on uže odgojuje tako bilfe v trtnici.

Konečno se sprejme predlog gosp. Göthe-a, da se naprosi visoka vlada, da naj skrbi za obilno množitev ameriških bilf, katere naj se v državnih trtnicah pocepijo in tako razdelé onim vinorejcem, kateri jih potrebujejo. Gospod Göthe je stavil še drug predlog, namreč, da bi vlada v državnih vinogradih izvrševala poskušnje o grubanji, kakoršno je v Alzaciji navadno, ker tako delo trte stori silno močne, torej tudi proti uši trpežniše. Pa ta predlog je padel, ker mu manjka pravega utemeljenja.

Nič kaj ni mi bilo všeč slišati jako različna mnenja o tem, ali bi vincarji v okolici klosterneuburški hoteli od vlade vzeti v darilo ameriških pa pocepjenih trt, da bi ž njimi poskušnje napravili v vinogradih, ki so od phylloxere bili napadeni in sedaj razkopani.

V zadevah phylloxerinih pooblaščenim vladnim komisarjem ministerski tajnik Herzmanovskij je trdil, da vincarji jih ne bodo hoteli vzeti, kakor so tudi bili silno nasprotni proti zapovedi, vsled katere bi se jim vinogradi polivali z žveplanim ogljencem. Baron Babo in dunajski popotni učitelj Jablanci pa nasprotno trdita, da vincarji so hvaležni za vsakotero pomoč in da bodo radi sprejeli ameriške cepljene bilfe. Zakaj se vendar gospodje, ki so skupaj skoro vsaki dan, poprej ne pogovoré o takih vprašanjih, ampak da svetu kažejo needinost?

O drugi točki, katere postavne določbe so potrebne, da se zabrani daljno razširjevanje phylloxere, je poročal dr. Rodler. Kratkega poročila konec bil je ta, da v državnem zboru pred 2 letoma sklenjena postava o phylloxeri popolnoma zadostuje in da se vlada naprosi le ostro po njej postopati in izvrševati jo. V tej postavi pa bo izostal, kakor se je vlada sama sedaj v vinogradih državne šole klosterneuburške prepričala, oni paragraf, ki veleva, da se imajo okuženi vinogradi skopati in trte vničiti, ker zdaj za trdno veljá, da je bolje vinograd obilno gnojiti, ali pa ameriške cepljene zasajati.

Prevažna je bila tretja točka: „kaj je umetno vino in ali se nahajajo v Avstriji tovarnice, katere izdelujejo umetno vino, in katere postavne določbe bi bile potrebne v brambo domači vinoreji in vinski trgovini.“
(Dalje prihodnjič.)

Gospodarske novice.

* Največa dandanes znana trta je na posestvu g. Adolfa Kiera v gornjih Bojanovicah na Moravskem. Ta trta je uže več let obrodila po 500 do 1200 trt, letos pa jih je imela celó 2000. Brajda obseza 21 metrov po dolžini, 2 metra pa po višini.

Šolske stvari.

Poročilo o učiteljskih zborih

v Ljubljani 25. septembra.

Naj „Novice“, ki vsa dolga leta svojega obstanka zvesto opazujejo stanje slovenskega šolstva, tudi o letošnjih zborovanjih društev: „Vdovsko učiteljsko dru-

štvo; „Slovensko učiteljsko društvo“ in „Narodna šola“, ki so se vršila 25. septembra t. l. v Ljubljani, kaj mallega povedó.

Po vsakoletni navadi je bila tudi letos imenovani dan nekako kot vvod k daljšim razpravam ob 8. uri zjutraj v Št. Jakobški cerkvi sv. maša, katero je opravljajal prepoštovani prošt gosp. dr. Jarc, ki je, kakor je znano, predsednik „vdovskega učit. društva“. Mnogo udov, ljubljanskih in vnanjih, vdeležilo se je sv. obreda, spriča je s tem, da se ne plašijo, ako bi se tudi s prstom za njimi kazati utegnilo, češ: „evo jih klerikalcev!“

Ob 9. uri pričela so se zborovanja v dvoranah „katoškega društva“. Po dnevnem redu delovalo je najprej „Vdovsko društvo“. S srčno-prijaznim govorom pozdravil je prvosednik gosp. dr. Jarc obilno zbrane društvenike kot stare znance in prijatelje; v misel vzela cvetočega stanja društvenega premoženja, katero daje lepih obresti v podporo učiteljskih vdov in sirot, „o katerem hoče — djaj je prečastiti gosp. govornik — vrli in neutrudni blagajnik in tajnik gosp. Matej Močnik bolj na drobno poročati. To se je zdajci tudi zgodilo. Nek pregovor pravi, da „številke najglasneje govorijo“. Tudi matica „vdov. društva“ to potrjuje, ker kaže o sklepu računov, to je, 1. septembra t. l. premoženja v obligacijah 37.250 gold., v gotovini itd. pa 1318 gold. 13 kr., skupaj tedaj 38.568 gld. 13 kr. — To leto dobilo je 8 vdov in 18 sirot po društvenih pravilih podpore 990 gold., poprek pride tedaj na vsacega nad 38 gold.

Potem je gosp. prvosednik naznanil, da društveni ud, vpokojeni učitelj gosp. Kravs iz Novomesta prosi po pravilih podpore. On je doneske redno vplačeval, učiteljaril je 38 let; zdaj pa mu je vid tako opešal, da le s težavo more opravljati edino le orglarsko službo. Tragična smrt njegovega edinega sina (silovito umorjenega c. kr. sodnika dr. Kravs v Škofji Loki) oropala mu je zadnjo podporo, tedaj se nahaja v velikih stiskah. Zbrani udje so prošniku enoglasno votirali 80 gold., najvišjo podporo, ki jo pripuščajo društvena pravila. — Podpore prosili ste dalje tudi dve učiteljski vdovi, katerima pa pravila tega ne dovoljujejo; zato je bilo o tem tudi med zbranimi društveniki različno mnenje; po daljših debatah zmagala je milost nad pravico: eni vdovi dovolilo se je kot izvanredni milodar 20 gld., drugi se ni priznalo nič, pač pa se je njenima otrokoma, ki kot učiteljski siroti dobivata iz društvenega premoženja letno podporo, ta podpora zvikšala od 24. oktobra t. l. za naprej vsakemu, od 12 gold. na 20 gold. — Po teh razpravah je gosp. prvosednik še omenil, da je o priliki svečanosti sreberne poroke Nj. veličaustva presvitlega cesarja tudi deputacija „vdov. društva“ poklonila se gosp. deželnemu predsedniku s prošnjo, naj tudi tega društva čestitanje blagovoli sporočiti na Najvišje mesto.

Kot pregledovalci društvenih računov voljeni so bili gospodje Zarnik Martin, Kovšca Marko in Papler Franc. Koj potem bila je tudi volitev odbora, prvosednika, blagajnika in tajnika. V hvaležno priznanje neutrudljive in nesebične delavnosti bil je po aklamaciji enoglasno izvoljen prejšnji odbor z načelnštvom vred, namreč: prvosednik gosp. prošt dr. Jarc; blagajnik in tajnik gosp. M. Močnik, odborniki pa gospodje: Borštnik Janez, Čenčič Jernej, Govekar Franc, Kuhar Blaž, Praprotnik Andrej in Praprotnik Franc, in pa Tomšič Ivan.

Opomnimo naj še, da med zborovanjem došel je bil zbranim učiteljem s telegramom pozdrav od vrlih narodnih sobratov: gosp. Ranta in Grebenca iz Notranjskega.

Tomu kratkemu poročilu naj sledijo zdaj še kratke besede. Lansko leto osorej so „Novice“ izrekle željo, naj bi k „vdovskemu društvu“, ki tako skrbno deluje v podporo učiteljskih vdov in sirot, pristopilo kaj več udov. Sad te dobrohotne opombe bil je, da je število 70 — komaj je verjetno — skrčilo se na 65. Tako tedaj! Kolikokrat uže so „Novice“ na pr. priporočevale našim gospodarjem, ter klicale jim: „zavarujte se zoper nesrečo ognja!“ al — kolikokrat beremo kje kako poročilo o požarih, zmerom je vselej tudi opazka: „le nekoliko jih je bilo zavarovanih“, mnogokrat celo beremo lakonično besedo: „nobeden!“ In se vé, da je finale takim poročilom skor vselej tudi britko javkanje, ter obligatni klic: „pomagajte!“ — Da se kaj enacega prikazuje zdaj tudi uže pri „vdovskem društvu“, kaže ravno zapisano poročilo. Al gospodje učitelji, ne veste li, kaj pravi pregovor: „Iz nič ni nič“, ali, če eni izmed Vas bolje razumejo nemški, povemo Vam nemški: „Aus nichts wird nichts!“ Ako Vam ni mar, za prihodnost svojih žen in otrok v zdravih dneh kaj poskrbeti, zapustili jim boste, in to po lastni krivdi, za dneve njihovih stisk namesti pomoči le — v premissljevanje slabo tolažljive besede, ali bolje reči: britko-resne besede: „Kdor sam noče, ne godi se mu krivica!“

(Dalje prihodnjič.)

Politične stvari.

Državni zbor dunajski.

Državni zbor se je pričel. Kar se v zbornici poslancev ni videlo od leta 1863. več — tedaj po preteku 16 let — videlo se je 7. dne t. m., namreč: državni zbor avstrijski popoln, tako, da so v njem zastopani vsi narodi avstrijski. S polnim zadovoljstvom in ponosom more grof Taaffe o sebi reči, da, kar se preteklih 16 let ni posrečilo nobenemu ministerstvu, se je posrečilo njemu. Sijajin je po takem začetek nove parlamentarne dobe, naj bi bil tudi do konca tako srečen! Naj zdaj na kratko popišemo, kako se je vršil pričetek 7. in 8. dne t. m.

Prvi dan (7. oktobra) so se vršile le bolj formalitete, s katerimi se pričenjajo zbori. Od 353 poslancev, ki jih šteje zbornica, pogrešalo se je komaj kakih 10 poslancev; bila je v obče taka guječa v dvorani, da se je človek komaj gaul. Ko so proti 12. uri došli ministri v zbornico, poprime ministerstva predsednik grof Taaffe besedo ter povabi najstarejšega, za predsedstvo sposobnega poslanca gosp. Negrelli-a, kanonika iz južnega Tirolskega, naj prevzame začasno predsedstvo. Ta nastopi, stori obljubo, pozdravi poslance, potem pa imenuje štiričasne zapisnikarje, med njimi tudi viteza Schneida. Na to bere posl. dr. Fanderlik obljubo v nemškem, českem, poljskem, rusinskem in italijanskem jeziku, vit. Schneid pa v slovenskem in srbohrvatskem, in poslanci storé obljubo vsak v svojem jeziku; v slovenskem vsi slovenski, tudi Gödel in Winkler. Po teh navadnih formalitetah je bila prva seja sklenjena.

Gospôsko zbornico je isti dan odprl prejšnji podpredsednik grof Vrba, potem je grof Taaffe zbornici naznanil, da je za predsednika imenoval cesar grofa Trauttmansdorfa. Tudi tu je bilo zbrano veliko udov, ki se dozdej niso vdeleževali zborovanja.

Slovesno ste se pa obe zbornici z govorom presv. cesarja odprli še le drugi dan, 8. t. m. Ob 10. uri je bila velika sv. maša v stolni cerkvi. Po tej so se udje obeh zbornic zbrali v cesarjeve hiše ceremonijski dvorani prav obilno. Opoldne zagromé topovi na dvoru

sem rekel, da pride zjutraj, hitro me je doletela prošnja: „ne ne po dnevi, zvečer, ko bo že trda noč, naj pride, da ga ne bo nihče sosedov videl“. Ako se mi je zdelo potrebno rabiti za popolno izčiščenje vina filtrirni aparat, bilo je še več opovir, ker kako pripeljati stroj, ne da bi ga sosedje videli!

Zdaj prašam le: ali je čiščenje vina napačna vinu in vinopivcem škodljiva reč? Ali ni prav to zdravju hasljivo, da se iz vina spravijo one klejnate ali beljakovinske tvarine, katere delajo vino motno, težko, raznim vinskim boleznim podvrženo?

Zakaj pa zdravnik priporoča bolnikom in starčkom piti staro vino? Ali ni med ljudstvom znano, da mlada, še motna vina rada napenjajo zarad v njih še navzočih beljakovin, kajti one so, kakor sploh beljakovine živalske, težko prebavljive?

Nasprotno so pa stara vina čista in zdravju prav zaradi čistosti hasljiva. Nekateri menijo, da stareja vina imajo veliko več alkohola; od kod pa? če se mu ne dostavi po umetni poti špirta. Izdelujejo se in čistijo, in razvija se tako v njih enantni ali vinski eter, ki jim daje lepo cvetlico, to je, prijeten duh. Da vino hitreje dozori, treba mu je umetno pomagati in sicer s pogostim, večkratnim pretakanjem, posebno pa s filtriranjem in čiščenjem. To so ne le nedolžna, ampak naravnost jako koristna in potrebna kletarska opravila. Ko bi vinorejci pridnejše pretakali in svoja vina čistili, ne bilo bi toliko bolnih vin, zavrelc, cikov, vlečljivosti itd.

Večinoma se taka vina vkljub vsemu temu popijó in prašam: ali ni to zdravju vinorejcev škodljivo?

(Dalje prihodnjič.)

Gospodarske novice.

* *Da se kislo zelje ali kapus preveč ne skisa.* Naši slovanski bratje Rusi — piše „Slov. Gosp.“ — ki imajo marsikaj praktičnega v svojem gospodarstvu, so tudi odlični pripravljavci izvrstno okusnega kislega zelja ali kapusa. Da se jim kislo zelje preveč ne skisa, imajo kadi za zelje iz brezovega lesa. Če je pa kad iz kakega drugega lesa, vsaj kos brezovega lesa med zelje v kad vtaknejo. Ta les ima lastnost, da zelje presilnega skisanja obvaruje. Poskusiti se to more in tako bi brezov les našel tudi drugo koristno porabo za kapusne kadi.

Delitev premij za konje

v Postojni na Notranjskem, v Šentjerneji na Dolenjskem in v Kranji na Gorenjskem.

V Postojni je bila delitev premij 6. dne t. m.; a) premije v srebrnih goldinarjih za posebno lepe kobile z žebetimi so prejeli: Anton Jeršan z Unca 40 gld., Vinko Ogorelec iz Škofelce 30 gld., Frančiška Kopišar iz Ribnice 25 gold. in Jakob Mosel iz Hraš 25 gold.; — častne diplome za kobile pa sta dobila Anton Švigelj iz Kožljeka in Ignacij Majdič iz Cerknice; — b) za mlade kobile so prejeli premije: Jurij Kriše iz Starega Loga 30 gold., Jakob Kovač iz Male Ligojne 20 gld. in Leopold Dekleva iz Buj 20 gold.; — c) za žebice Antonu Jeršanu iz Unca je bila prva premija s 15 gold. pripoznana, ki jo je pa drugemu prepustil, Anton Švigelj iz Kožljeka je dobil 15 gold., Pavel Metl iz Grahovega 15 gold. in Alojzij Domicelj iz Zagorja 15 gold.

V Šentjerneji na Dolenjskem je bila delitev premij 3. dne t. m.; a) premije za kobile z žebetimi so prejeli: Anton Vincencij Smola iz Grma 40 gold., ki

bi bil dobil še drugo premijo s 30 gold., če bi se jej ne bil odpovedal, Franc Vrtačič 30 gold., Janez Maicen 25 gold., Anton Barbarič 25 gold., Martin Krhin 20 gold., — b) za mlade kobile: Franc Perjatelj 30 gld., Franc Gregorič 20 gld., Franc Vrtačič 15 gld., — c) za žebice: Florijan Sorko 15 gold., Anton Perjatelj 13 gold.

V Kranji je bila delitev premij 10. dne t. m.; a) premije za kobile z žebetimi so prejeli: Mart. Šimnovec 40 gold., Janez Osel 30 gold., Blaž Kepič 25 gold., Jožef Strupi 25 gold., — za mlade kobile: Franc Kuralt 30 gold., Matija Stare 20 gold., Matija Kosmač 20 gold., — c) za žebice: Jožef Lap 14 gld., Janez Grašič 15 gld. in Janez Kepič 15 gold.

Šolske stvari.

Poročilo o učiteljskih zborih

v Ljubljani 25. septembra.

(Dalje.)

Po končanem zborovanji „vdov. društva“ pričelo se je ono „slov. učiteljskega društva“. Predsedoval mu je gosp. Govekar, nadučitelj na Igu poleg Ljubljane, v šolskih krogih dobro znan po svojih podučnih spisih. Tudi on pozdravil je navzoče s srčnim „dobro došli!“ in zagotovil skupščino, da „slov. učit. društvo“ krepko živi, da napreduje in da kaže se mu še boljše prihodnost; poleg tega pa izreka željo, naj bi se društva, ki je cvetka domačih slovenskih livad, oklenili brez izjembe vsi, ki želijo imeti častni naslov: národní ljudski učitelj.

Da je društvo v resnici napredovalo tudi o finančnem obziru, kazalo nam je poročilo gosp. blagajnika Iv. Tomšiča. Lansko leto ostalo je bilo gotovine le 22 gold. 93 kr.; letos premore društvo v gotovini 110 gold. 60 kr.; precejšnje število udov (okoli 30) letnine ni še vplačalo, in tudi za knjižico „Cesar Franc Jožef“ ima društvo še dobiti okoli 40 gold. S tako ugodnim denarnim stanjem smemo za dosedanje čase popolno zadovoljni biti. Pa tudi drugo društveno delovanje, katero je popisal gosp. tajnik Matej Močnik, sme se hvalevredno imenovati. Dobro je djal gosp. govornik: Oživelimo na novo, krepko delovali, vsak mesec zborovali (odbor) in posvetovali se o raznih društvenih zadevah. „Slov. učit. društvo“ more biti le literarno; delajmo toraj, delajmo na tihem, ker to več zda, kot širokoustno ropotanje itd. — Iz daljnega poročila posnamemo še to: društvo je izdalo letos knjižico: „Začetnica“ ter jo poklonilo svojim udom v dar. O priliki sreberne poroke presvitlega cesarja izdalo je društvo knjižico „Cesar Franc Jožef I.“, katera se je morala dvakrat natisniti, tako se je naš narod zanimal za njo. Spisal je to delce dobroznani učitelj in pisatelj gosp. Jos. Ciperle, dostavilo se je pa bilo gradivu še nekaj v Ljubljani. Najbolj hvalno omenil je gosp. govornik gledé razprodaje te knjižice vrlih naših sosedov Štajarcev, ki so v nekaterih krajih je nakupili po 100, in celó po 200 iztisov. Omenil je dalje, da so o srebrni poroki Nj. veličanstva prejeli društveniki v spomin na to veselo dogodbo od souda gosp. Jos. Levičnika v dar po en iztis one „polke“, ki jo je bil dal pod naslovom: „Glasi radosti“ natisniti leta 1857. o priliki, ko sta se cesar Franc Jožef in cesarica Lizabeta po več mesecev trajajočem popotovanji po Italijanskem zopet povrnila v našo deželo. Dalje je govornik povedal, da dobijo udje v kratkem v dar še od društva izdano knji

žico: „Poučno berilo“, ki bo po izgledu „Drobtinic“ obsegala razno tvarino. V posebno odliko pa služi nekaterim udom „slov. učit. društva“ še to, kar je govornik v nadaljevanji svojega poročila povedal, namreč, da so poslovenili II. serijo Hartingerjevih gospodarstvenih tabél (14 komadov). Rokopisa je 60 pól; gg. Stegnar in Močnik sta vse delo pregledala in vredila, naša sl. kmetijska družba pak se bo naprosila, da bi delo založila, ter ga v obliki knjižice dala v natis. Naši slovenski gospodarji bi dobili s tem zelo koristne nauke v raznih strokah v roke; v šolah pa naj bi se iz knjižice toliko učilo, kolikor pristuje mladini. Konečno je govornik izrekel še željo, naj bi se zlasti mlajši učitelji pridružili delavnim močem „slov. učit. društva“, in ne ravnali se po zgledu onih, ki kupujejo ptujo robo (nemške knjige) za drage novce, domače literarne izdelke pa bi le radi sprejemali — zastonj, kar zlasti „slov. Matica“ čuti, da je temu res tako.

Za tem se je pričela nekako neprijetna razprava zaradi edinega slov. pedagoškega lista, „Učit. Tovarša“ namreč. Jedro te razprave bile so neke želje, naj bi bil „Tovariš“ organ „slov. učit. društva“; naj bi svoja načela nekoliko spremenil, to je, naj bi bil manj klerikalen itd. — „Tovarša“ vrednik gospod Močnik, katerega ponosno štejejo v vrsto svojih ljudskih učiteljev, in o katerem se sme reči, da zadene žebelj vselej uprav na glavo, dajal je zdaj o vsem bistvu „Tovaršu“ potrebna razjasnila; osobito je omenil, da imenovani list med učitelji šteje le — 95 naročnikov, večina njegovih podpornikov so ne-učitelji, in dosledno je po takem list na te navezan. Izrekel je pa tudi, da kakor ima vsako verstvo svoja načela, imamo jih tudi mi kot katoliki; jud, mahomedan, protestant izrejajo svojo deco po svoje, dosledno jih moramo tudi mi po svoje, in šolski časnik kot odgojilni list mora stati na verskem stališču. Djal je dalje, da „Tovariš“ ne donáša verskih razprav; kedar pa pride v tak položaj, mora pošteno pokazati svojo barvo. Konečno je odločno izrekel, da on od sedanjega pota ne odstopi, rajše vredovanje popusti. Prav tako!! Kdor „Tovarša“ bere, pritrtil bo našim besedam, da iz njegovih listin veje pravi in istiniti duh neprecajnih „Drobtinic“, ki so v vseh svojih dvajsetih tečajih zvesto korakale po potu, katerega je hodil prvi slovenski pedagog vseh časov, neumrljivi rajni knezo-vladika Slomšek. Odgojitelj, kateri se v šoli ravna po navodih „Drobtinic“ in „Tovarša“, sme zagotovljen biti, da ne bo zagazil na krivi pot. Kdor „Tovarša“ graja, kaže s tem, da ga ali celó ne bere, in tedaj ne vé, kakošno tvarino da donáša, ali pa da se mu zdeha po brezverskih pedagoških listih. No! in teh mu ni treba ravno daleč iskati hoditi. Komur se taka jed prilaga, „dober ték“! Ne moremo si pri tej priliki kaj, da ne bi tú dostavili opazke, ki jo nahajamo v „Tovaršu“ od 1. oktobra t. l., na strani 301. v zadnji vrstici spodaj, ki se gasí: „Cesar (naš premilostni Franc Jožef I.) so tedaj tudi za versko šolo.“ To so besede, ki zaslužijo z zlatim pasom obrobjene biti.

Sploh je bila vsa ta neprijetna, in naj naravnost rečemo, prav nepotrebna obravnava to, kar Nemci imenujejo: „ein Misston“ v današnjem shodu. Begala je kolikor toliko lepo vzajemnost, pa vgrabila tudi toliko časa, da je odpasti moral nameravani gosp. Levičnikov nasvet o načrtu pisanja po taktiranju, in do malega tudi gosp. Močnikova kritika o II. berilu. Bran je bil poslednjič še gosp. Rantov pisni nasvêt, naj bi se delalo na to in prosilo, da bi učitelji v nenavadnih slučajih in stiskah dobivali enako uradnikom na

svoja plačila predposojila (Vorschuss), kar so nazoči tudi odobrili.

Kot pregledovalca računov voljena sta bila gg. Zarnik in Levičnik. Volitev načelništva in odbora pa je dala naslednji rezultat: prvosednik ostal je gosp. Govekar, podpredsednik postal gosp. Stegnar; blagajnik gosp. Tomšič in tajnik g. Močnik obdržala sta svoje mesto; poleg teh so še odboraiki gg. Praprotnik Andrej, Kuhar, Borštnik, Levičnik in Lapajne. (Dal. prih.)

Politične stvari.

Taaffe in Schmerling.

Ministerstvu Taaffetovemu se dela zdaj opozicija od neke strani, od katere bi je ne bilo nikakor pričakovati. Schmerling, tisti mož, ki je stvaril oni glasoviti volilni red, kateri edini je kriv tako zvanih ustavovernih bojev v Avstriji, se zdajci napenja in kliče z mogočnim glasom vladi: „stoj!“ čeravno ona prav za prav še ni storila ne koraka za premembo ustave. Lord-Oberrihter kliče svojih 39 mož za brambo ustave, pa še zdaj ne vé čisto nič, kdo jo hoče napadati. To je res grozna bojazljivost, če človek ne vé, česa se mu je bati!

Kakor v zbornici poslancev, tako je tudi v gospôski zbornici neka stranka, katera si domišljuje, da le ona je poklicana po svojih matadorih vladati. To stranko je vstvaril prav Schmerling sam okoli leta 1860. in je nje vodja še dandanes. Zato je ta mož — predsednik c. k. najviše sodnije — vselej na čelu opoziciji, kedarkoli naznanja cesar želje po spravi med narodi. On se je zoperstavil prvemu spravnemu ministerstvu Potocki-Taaffejevemu, — on je nagajal kot predsednik zbornice gospôske ministerstvu Hohenwartovemu, toraj ne more drugače, da tudi drugemu ministerstvu Taaffejevemu napoveduje boj.

Popolno neopravičena in nalašč izmišljena misel je to, da Schmerling dela to iz golega patriotizma. Še celó najhujši nasprotniki sedanje vlade — in teh ima ona precejšnje število — je ne sumičijo, da se bo lotila ustave, in še celó taki, ki hočejo vedno le boj, trdijo, da premeniti ustave še celó mogoče ni, ker ministerstvo za to potrebne večine dveh tretjin nima ne v zbornici poslancev, ne v zbornici gospôski. Če toraj v tem oziru ni nobene nevarnosti, ne moglo bi se razumeti, zakaj Schmerling brusi svoj meč, ako bi se ne vedelo, da mu gre le za to, da bi „ustavoverna“ stranka dobila izgubljeni raj, izgubljeno gospodstvo nazaj. To je, kakor Nemeč pravi, „des Pudels Kern“.

Večkrat se je uže povdarjalo, kako po vse je decemberska ustava iz mesá in krvi ustavaške stranke izrezana in da le po njej more gospodovati ta stranka. Tudi Schmerling se suče v tem napačnem kolobarju. Za svojo osebo — ker je sam najprvi „ustavak“ — ima on prav, nikakor pa njegova misel ni prava tam, kjer gre za občni blagor cesarstva. Kakor on, stvarnik 1861. ustave in „ustavaške“ stranke, tako je tudi stranka njegova večkrat zagnala se v to, da bi Avstrijo po centralističnem kalupu vladala, po katerem je Dunaj vse, vse drugo le malo ali nič. Schmerling sam, za njim pa tudi „purgarsko“ ministerstvo Giskra-Herbstovo in po tem Auersperg-Lasserjevo so zmerom vso moč napenjali za to, da bi Avstrijo podunajčili. Al kaj je bil nasledek vsega tega prizadevanja? Ko je spodletelo poskuševanje ustavaškega staroverca Schmerlinga, prišel je dualizem najsurejše podobe na dan, in ker so še

namazal s katranom in potem toliko pepela na-nj posul, da je bila dilja spodaj čez in čez s pepelom pokrita. Tako napravljena tla tudi nimajo prav nobenega zoper nega duha po katranu in ostanejo popolno suha. Še danes čez več let ne kažejo nikakoršnega sledú troh-nobe ali gnjilobe in ne najmanjše gobice. Prejšnja leta so v istem hramu dilje že v dveh letih gnjile, da smo jih popravljati morali. Po takem mislim, da katran s pepelom utegne tudi posebno dober biti pri diljah za napravo toplih gred na vrtih.

Gospodarske novice.

Velika korist lastovk.

Francoski prirodoslovec Florent-Prevost, ki posebno marljivo preiskuje želodce posebno tacihi tičev, ki se živijo od črvov, žužekov in družega mrčesa, je v želodcu 18 lastovk v različnih časih našel sledeče število žužekov: 15. aprila 422, 19. aprila 649, 27. aprila 301, 1. maja 704, 4. maja 660, 18. maja 680, 29. maja 300, 3. junija 420, 14. junija 244, 28. junija 400, 11. julija 420, 20. julija 501, 24. julija 500, 5. avgusta 742, 19. avgusta 600, 29. avgusta 384 žužekov. Po takem je 18 lastovk pozobalo od 15. aprila do 29. avgusta, tedaj v 4 mesecih 8390 žužekov, toraj jih je vsaka lastovka na dan pozobala 466. Če pomislimo, da se v teh preiskovanih želodcih ni našel ne najmanjši sled kacega žita ali pa sadja, je po tem razvidno, kolika velika dobrota je lastovka kmetijstvu sploh in sadjereji posebej. Kdo tedaj more to dobrotljivo tico preganjati?!

Goveja kuga,

kakor na Kranjsko, tako tudi na doljno Štajarsko po hrvatskih barantačih iz Bosne zatročena, dela še zmirom velik strah nam Kranjcem in Štajarcem.

C. kr. deželna vlada kranjska je v „Laib. Zeitg.“ v obširnem članku objavila vse, kar je za potrebno spoznala, da bi se zadušila ta pošast, za katero je do 23. dne t. m. v 39 vaséh okraja litijskega, kriškega, novomeškega in črnomaljskega deloma poginilo, deloma pobitih bilo 205 goved in 1 koza. Pri tej priliki omenja vladni članek, da se lastnikom ni samo po polni ceni, kakor so priseženi cenilci živino cenili, taka živina poplačala, katero je komisija zaradi sumljivosti pobiti dala, ampak tudi taka, ki je bila uže bolna, če lastnik le ni zamudil ob pravem času bolezní naznaniti, da je komisija živino še videla, predno je poginila.

Tudi na Štajarsko je kuga se zanesla iz Krapine na Hrvatskem, od kodar so živinski kupci okoli 100 goved na Štajarsko odgnali. Prvič se je prikazala v Doliču v ptujskem okraji in se kmalu po več družih vaséh širiti začela. „Slov. Gosp.“ poroča, da je ondašnja deželna vlada vse storila, kar postave velevalo v brambo däljega razširjevanja kuge, vendar pri tej priliki toži, da celó tako nevarna dogodba nikakor ni mogla rešiti ljudi nemškutarije. „Ljudem — pravi — je treba poduka, to pa v domačem, jim edino popolno razumljivem slovenskem jeziku. Do sedaj pa so se samo nemški oklici in zaukazi od okrajne gospóške razpošiljali navadnim oklicevalcem pri cerkvah, ki nemščine v slovenščino prav tolmačiti ne umejo. Tudi oklicevanje pri cerkvi ni zadostno, kajti mnogi zaostajajo po službi božji v cerkvi, drugi pa se hitro razkropijo, in le malo gre poslušat oklicevalca. Tudi lani so zavoljo človeške bolezní difterije ali vratne vnetice slovenskim Štajarcem dopošiljali nemško podučilo, letos pa vsled živinske kuge zopet samo nemške zaukaze dajejo, — le slovenskih ne, da bi jih naš kmet mogel umeti!“ — Tudi

v Istri in prav blizo goriškega Krasa v Jelšanah v volovskem okraji se je 21. dne t. m. prikazala kuga in se je kranjska dežela zaprla tudi proti Primorskemu.

Trtna uš

se je prikazala v Lombardiji na Laškem, zato je avstrijska vlada sedaj prepovedala, da se od ondot ne smejo kupovati ne trsi, ne trsove sadike itd.

Shod kmetijskih družeb na Dunaji.

V našem listu uže omenjeni shod družeb kmetijskih pod imenom „Agrartag“ bil je prvokrat 22. dne t. m. Zastopanih je bilo 16 družeb; zboru je predsedoval grof Atems, kateremu namestnik je knez Adam Sapieha. V tem prvem shodu se je izvolil izvršilni odsék, ki naj vredí predloge, katere so posamne kmetijske družbe v posvet izročile, in zato skrbi, da se zadnji čas do 10. decembra t. l. morejo pričeti obravnave zborove. — Med predlogi, ki jih je družba kmetijska kranjska izročila zboru v obravnavo, se eden, ki odkriva eno najhujih ran naše dežele, glasi tako le: „Naj se predrugači gozdna postava od 3. decembra 1852. tako, da se odstrani dobro planinarstvo ovirajoče gozdarsko preségovanje tako, da živinoreja na planinah stopi v svoje pravice po izgledu postave v Švajci.“

Šolske stvari.

Poročilo o učiteljskih zborih

v Ljubljani 25. septembra.

(Dalje in konec.)

Društvo „Narodna šola“ zborovalo je nazadnje. Žal nam je, ker smo s prostorom tako na tesnem, da čitateljem „Novic“ ne moremo po poročilu predsednika g. Stegnarja podati drobnega popisa o hvalevrednem in nesebičnem delovanji tega društva, ki ima namen nabirati denarne pripomoči, nakupovati šolsko robo na debelo (en gros) in razdajati jo po primeri vložnih doneskov in po razmerah potrebščine našim šolam za njihovo siromašno mladino. Od 26. septembra 1878. do 25. septembra 1879. l. je imelo društvo prihodkov 724 gold. 20 kr. — Največi podpornici bile sti mu sl. ljubljanska hranilnica z znamenitim darom 100 gold. in pa sl. banka „Slavija“ tudi s 100 gold. (Kaj ko bi se odbor prihodnje leto s prošnjo obrnil do graškega vzajemnega zavarovalnega društva, ki ima po Kranjskem sila veliko zavarovancev, dobiva iz naše dežele lepe vsote, in stoji na jako trdnih nogah.) Dobrotniki so darovali 37 gold. 67 kr.; nabiralne škrinjice pa so donesle 7 gold. 98 kr. — Ostale doneske vplačale so ljudske šole (njih 98) in pa učitelji. Stroškov pa je imelo društvo v vsem 613 gold. 96 kr. — Razdalo je namreč šolam, katerih voditelji so se za društvo kaj brigali, učne robe 13 vrstá, čez 17.000 zvezkov in komadov. Tako vidimo v tiskanem poročilu, na priliko, samo za zemljepisna učila (globuse in zemljevide) izdanih 113 gold. 45 kr.; za zvezke (teke) pisne, računske in risanske (16.050 komadičev) in pa 164 gold. 18 kr. „Bog plačaj!“ (Bog lonaj!) je beseda velike pomembe; naj rodoljubi verujejo, da, kar darujejo siromakom, se jim povrne po družih potih stoterno. Zato ne zabite blagosnoga društva „Narodne šole!“

Za prihodnje šolsko leto 1879/80 ima zdaj društvo za svoje potrebščine v rezervi le še 110 gold. 24 kr.;

novo šolsko leto se je v nekaterih krajih že pričelo, drugod se bo kmalu zopet. Ljudem gre povsod trdo za denar, in marsikateri revni stariši otroke ravno zaradi tega poduku odtegujejo, ker jim ne morejo preskrbeti potrebnih učil. Pomagajte toraj, rojaki, revni mladini z obilnimi darovi, da se izobraži in olika. Marsikdo je zdaj velik gospod, ki bi bil pa „ubožček“, nič ostal, če mu dobri ljudje ne bili pomagali preriti skozi šole. — Račune preteklega leta pregledali so bili gospodje Kuhar, Kovšca in Čenčič; — prvosednik ostane društvu tudi še zanaprej neutrudljivi gosp. Stegnar; tajnik in blagajnik enako neumorni gosp. Močnik, odborniki pa tudi so za blagor mladine iskreni gospodje Praprotnik Andrej in Praprotnik Franc, Borštnik, Papler, Tomšič, Govekar in Suhadobnik.

K sklepu spodobi se izreči javno priznanje za obilni in brezplačni trud, ki so ga imeli upravniki, in odbori vseh treh društev, s željo, naj bi se temu priznanju dejansko pridružili v prvi vrsti vsi učitelji slovenskih pokrajin, — naj bi pridružili njim se dalje tudi duhovniki in sploh vsi oni, ki imajo ljubezen do narodnega šolstva in šolske mladine!

Popoldan ob 1. uri zbrali so se zborovajoči gospodje učitelji k skupnemu obedu v čitalnični gostilni. Postrežba je bila dobra, račun zmeren; razgovori prijazni, tudi brez napitnic ni bilo, z eno besedo: bil je istinito bratovsk shod. Sicer bilo bi število nazočih lahko še dokaj obilnejše, ker smo marsikaterega pogrešali, al, kar letos ni bilo, utegae biti prihodnje leto. Če se v Avstriji vse upapolno ozira v boljo prihodnost, zakaj, če Bog dá, ne bi smeli tudi učitelji se nadejati milejših časov!

Slovansko slovstvo.

* *Slovenski spisovni ali svetovalec v vseh pisarskih opravilih.* Spisal Andrej Praprotnik, izdala in založila družba sv. Mohora v Celovcu.

Tako je ime 24 pól debeli knjigi, ki smo je prav živo potrebovali. Nemci imajo velike kupe „Selbstadvokatov“, v slovenskem jeziku smo pa dozdaj pogrešali obširnejega takega spisovnika. Hvala marljivemu gosp. Praprotniku, da je slovstvo naše pomnožil s to praktično knjigo. Ker je namenjena tudi v poduk manj izobraženemu ljudstvu, zato pričinja se „Spisovnik“ s „splošnimi vodili slovenskega pravopisja“. Po tem vvodu je knjiga razvrstena v 7 delov. Prvi del v zglelih podučuje, kako se listi in pisma pišejo in razni drugi spisi narejajo. Drugi del uči „gospodarsko, obrtnijsko, upravno in trgovsko zapisovanje in dopisovanje“. Tretji del razlaga pošiljatev pisem po pošti, naznanila po telegrafu, vožnjo po železnici, denarje, mero in vago itd., kar spada v „občenje“ sploh. Četrty del uči spisovati mnogovrstna pogodbená pisma, ženitna pisma, oporoke (testamente), pobotnice, dolžna pisma itd., razlaga tudi zemljiščino-knjižne stvari, razna sodnijska opravila in družega več. Peti del pripoveduje, kaj so notarji (bilježniki) in razklada njihova opravila. Šesti del daje poduke v političnih rečeh in razklada postave za društva, županijska opravila, šolske stvari, stavbene reči itd. Sedmi del daje nekoliko podukov o dačnih stvaréh, o koleku (štempelnu), colnini, poštnini, vojni postavi in žandarstvu. Posneli smo nalašč na kratko obseg „Spisovnika“, da vidijo naši bralci, koliko in kako mnogovrstnega poduka dobi vsak v njem, ki si omisli to vse hvale vredno knjigo.

Politične stvari.

Avstrija glej, komu zaupaš?

Iz Rusije 12. okt. — 7.

Vsled avstrijskega prestolnega govora v državnem zboru dunajskem so rekle včeraj „Mosk. Vedomosti“, da prestolni govor, s katerim je avstrijski cesar 8. oktobra odprl cislajtanski državni zbor, nam prvi oficijelno in resnično odkriva značaj onih tajnih pogovorov, zavoljo katerih se je zdelo knezu Bismarku potrebno samemu potovati na Dunaj. Ne more se reči, da bi ona opomnja prestolnega govora bila po vse jasna, in če jo celó primerjamo z drugimi objavami raznih oficijoznih časnikov, je težko sestaviti si jasni pojem o značaju novega „triumfa“ politike kneza Bismarka. Po besedah navdušenih strankarjev nemškega kancelarja je on na Dunaji dozidal tisto poslopje, kateremu je posvetil vse svoje nepremagljive moči. Avstrijski cesar je v svojem prestolnem govoru rekel, da nedavni pogovori dajajo radostno upanje v to, da vzajemne politične in trgovske razmere z nemškim cesarstvom se bodo ugodno ustanovile.*)

Od druge strani pa organ kneza Bismarka „Nordd. allgem. Zeitg.“, spremljajoča grofa Andrassyja z njegovega ministerskega prestola z vvodnim člankom, v katerem hvali njegove zasluge, češ, da on je največ pripomogel k dobrim razmeram z Nemčijo, povdarja, da so „nemški državniki od nekdanj šteli za konečni cilj notranjega objediniteljnega dviganja nadaljno zvezo z Avstrijo, kakoršna se ujema z vzajemnimi razmerami obeh držav“. „Nadaljna zveza“ z Avstrijo kot „konečni cilj notranjega objediniteljnega dviganja“ — kaj neki pomeni to? Take obšče fraze, se vé, da nimajo namena, odkriti bistvo dogovorov, al s takimi frazami se nalašč govori, kedar se noče naravnost stvar razodeti. S takimi frazami se napominja zgodovina razvitja „nemškega objediniteljnega dviganja“ in tedaj objasnjujejo pomen in značaj „nadaljne zveze z Avstrijo“. Prvi korak k sedanjemu objedinjenju Nemčije je program Avstrije 1866. leta, a on je bil ne samo „objedinjenje“, ampak tudi „razrušenje“.

Stara nemška zveza, ki je objemala, ne samo sedanjo Nemčijo, ampak tudi Avstrijo, je bila razrušena. Na njeno mesto je stopila severo-nemška zveza na sever od reke Majna, tako, da Bavarija, Virtemberško, Badensko so bili iz začetka samostojni člani mednarodne zveze. Al njih samostojnost bila je samo dozdavna samostojnost; v resnici so jugo-nemške države se uže takrat odrekle samostojnosti ter so sklenile s pruskim kraljem vojno zvezo, po kateri so se popolno podvrgle pruski hegemoniji gledé vnanjih zadev. Uže čez štiri leta je nastopil „casus foederis“ in Nikolsburški dogovor je stopil v dejanje: južna Nemčija je stopila pod prapor Prusije ter se je javno podvrgla vsem tirjatvam severo-nemške, 1866. l. sezidane zveze. In tako se je rodilo današnje nemško cesarstvo. Potem so molčali o nadaljnem razvitju „nemškega objediniteljnega dviganja“. Podoba je bila, kakor da bi bili Nemci pozabili, da tudi Avstrijo z njenimi cislajtanskimi provincijami je objemala nekdanja Nemčija, in da 8 milijonov avstrijskih Nemcev se trdovratno prišteva k „nemški očetnjavi“. Nu, gledite, zdaj, ko je knez Bismark potrdil Dunaj, so oni iz njegovega časopisa izvedeli, da nadaljna zveza z Avstrijo, katera je uže sklenjena

*) „Mosk. Vedom.“ moramo tu popraviti o tem, da v prestolnem govoru ni besed „vzajemne politične in trgovske razmere“, ampak „prometne (Verkehr) in trgovske“.